

Marie Farstad:

Skammens spor. Avtrykk i identitet og relasjoner.

Forlaget Conflux 2011.

Boken har ti kapitler fordelt over to deler, første del med teoretiske og andre del med praktiske/kliniske perspektiver på skamfenomenet. Den teoretiske delen beskriver skammen og skammens ulike former, skam og forholdet til selvutvikling, kroppen, språket, relasjonene og identiteten. Den kliniske delen beskriver henholdsvis sjelesorg og psykoterapi og diskuterer forholdet mellom dem, og presenterer deretter klinisk arbeid med skam innen de to arbeidsområdene: Sjelesorg og psykoterapi.

Dette er en grundig og omfattende bok, nesten 400 sider. Den er skrevet av en forfatter med kompetanse i både sjelesorg og psykoterapi, og den har et tverrfaglig preg som jeg oppfatter som attraktivt for oss som jobber faglig med sjelesorg. Perspektivet er integrert sjelesorg-faglig-psykoterapeutisk, noe som gjør teksten svært verdifull fra en sjelesorgfaglig synsvinkel. Tunge sjelesørgeriske utfordringer håndteres med et integrert språk, og det gjør behandlingen av disse utfordringene solid og overbevisende, også om man skulle være uenig i konkrete vurderinger. Og i et så stort stoff er vel akkurat det naturlig og uunngåelig. Men jeg mener at boken representerer en sterk prestasjon i sjelesorg-faget; jeg vet ikke om noe nyere arbeid i faget på skandinavisk språk som har gjort så omfattende og uforferdet bruk av psykoterapeutisk og annen tilgrensende relevant faglighet. Den framstår også som tydelig akademisk, med mye bruk av faglitteratur, fotnoter og henvisninger. Den representerer med andre ord også et akademisk nybrottsarbeid. Dette skaper nødvendigvis noen utfordringer som jeg vil komme tilbake til.

Denne anmeldelsen tar fortrinnsvis et akademisk utgangspunkt. Det er imidlertid fullt mulig å lese og vurdere boka ut fra et mer prak-

tisk behov, eller ut fra egen eller generell interesse for tematikken. Men som det vil framgå nedenfor av denne anmeldelsen, så vil nok lesere uten faglig bakgrunn streve ganske tungt med deler av boken på grunn av at teksten er krevende. Kapittel 1 og 2, som utfolder og beskriver feltet, og kapittel 8 og 9 om sjelesorg og skam er tilgjengelige og kan leses uten de store forutsetningene, sammen med den fine avslutningen.

Det er for snevert å bedømme dette som en bok bare i sjelesorg, det er en bok om et problemkompleks som håndteres av flere hjelpergrupper, i og utenfor kliniske sammenhenger, og det er av betydelig teoretisk og kulturanalytisk interesse. Psykiateren Finn Skårderud er for eksempel kjent som en aktiv bidragsyter til samtalen om skam. Mange har observert at talen om skam har gått over fra sosialantropologien til psykologien – det vil si fra å ses som et sosialt fenomen som holder relasjoner i balanse, til å ses som et individuelt fenomen som skader den enkelte. Boken er i den senere kategorien. Den er helt klart også del av en bevisstgjøring i teologien av det problematiske ved å legge altfor mange menneskelige erfaringer inn under skyldbegrepet, med medfølgende problemer for å håndtere disse erfaringene på en adekvat måte. Hvis det rette navnet på et emosjonelt spor hos en person er skam og ikke skyld/synd, så kan det være avgjørende og helbredende å kalle det skam – og dermed møte det på en helt annen måte. Jeg oppfatter at dette er noe av denne bokas ærend, og det mener jeg den gir et sterkt bidrag til.

Farstads hovedutfordring, vil jeg tro, har vært å leve opp til ambisjonene sine, som ser ut til å ha vært å gi en bred framstilling av skam med relevans for terapi og sjelesorg: "Fordi skam er et så komplekst fenomen, vil bare én tilnærming være for lite i møte med skammens kompleksitet. (...) Det er viktig for meg å se

hvordan de ulike bidrag og teoretiske tilnæringer kan komplettere hverandre – til beste for forståelsen av fenomenet skam. Jeg har med momenter fra utviklingspsykologi, affektteori, nevrobiologi, traumeteori, religionspsykologi, teologi, sjelesørgerisk teori og integrativ terapi som forklaringsmodeller og forståelseshorisonter i møte med skam.” (s 24) Dette kan gi inntrykk av at leseren vil få en innføring i de ulike måtene å tolke og behandle skam på; i boken er dette innsnevret til noen utvalgte teoretiske og kliniske perspektiver. Mest framtrædende av disse er den psykoterapeutiske praksisen Integrativ terapi som i stor grad framstår som den eneste aktuelle måten å arbeide på. Selvpsykologi framstår også i praksis som dominerende forståelsesramme, og de andre aktuelle innfallsvinklene spiller liten eller ingen rolle.

Henvisningen til nevrobiologi har lite nedslag i teksten. Et eksempel er et sitat av Vatnøy (s 306), som hviler på en henvisning til P. Brodals kjente lærebok om sentralnervesystemet, en del som handler om nevroanatomiske forhold i hjernen. Jeg opplever at dette elementet svekker boken fordi det ikke virker fordøyd og brukt.

Selvpsykologi og integrativ terapi er gode teorier og praksiser i relasjon til skam, det viser boken på en overbevisende måte. Et spørsmål til framstillingen kan være at disse teoriene rykker i framgrunnen og bidrar til at denne ikke uten videre blir bred, som det er lagt opp til fra begynnelsen, men relativt smal, ut fra forfatterens interesser og engasjement. Jeg opplever i og for seg grepet som godt, og kanskje nødvendig fordi feltet er så omfattende. Men jeg synes ikke det begrunnes at disse valgene er gjort, leseren overlates til å forstå selv at f eks integrativ terapi har så stor betydning. Deler av boken kunne nok leses som ”innføring i selvpsykologi og integrativ terapi, med skam som klinisk eksempel”.

Dette forsterkes i mine øyne av språket, ikke minst når det gjelder framstillingen av integrativ teori og terapi. Litteraturen i dette faget ser ut til å ha utviklet et fagspråk med komplekse setninger og sjeldne (eller nylagede) fremmedord, og dette preger framstillingen flere steder (om identitet: ”Gjennom disse prosessene blir den en frigjort identitet, som stadig overskrides

gjennom polyloger med betydningsfulle andre, og som transversal identitet vil det pluriforme selv stå i en livslang utviklingsprosess.” [s 214]). Jeg vet ikke om dette delvis skyldes at mye av stoffet er hentet fra tysk (særlig fra grunnleggeren av Integrativ terapi, H G Petzold), men jeg savner i disse delene bedre språk og bedre tilpasning til norsk.

Det er viktig å understreke at boken ellers er preget av et flytende og godt fagspråk. Allikevel peker vel disse synspunktene ikke i første rekke mot forfatteren, men mot et noe svakt redaksjonelt arbeid. Det er slike ting som konsistens og språk som dette leddet kunne ta seg av. Dessuten er det en del trykkfeil her, og jeg har vanskelig for å forstå logikken i å dele litteraturlista i primær- og sekundærlitteratur.

Den store fortjenesten med boka er at den går energisk inn i et uhyre viktig felt for sjelesorg og terapi, både teoretisk og praktisk. Problematikken rundt skammens røtter blir grundig diskutert, ikke minst forholdet mellom tidlige utviklingsskader og traumer opplevd senere i livet – slik som seksuelle overgrep og vold. Når det kommer til stykket, er det bevisstgjøringen av de store skadelige følgene av overgrep som har rykket arbeidet med skam inn i fokus; det er grunn til å se på (seksuelle) overgrep som en hovedkilde til destruktiv skam og en bakgrunn for å lage gode hjelpende tiltak. Boka drøfter disse forholdene grundig og viser at skam kan skyldes både tidlige utviklingsskader og utsatthet for traumer – og kombinasjoner av disse. Som leser får jeg nok et inntrykk av at forfatteren ser tidlige utviklingsskader som hovedgrunnen til skam, men dette står i stor grad åpent.

Et annet åpent spørsmål etter lesningen av boken, er risikoen for retraumatisering. Med det siktes det til at terapeutisk eller sjelesørgerisk arbeid med posttraumatisk skam kan gjøre mer skade enn gagn ved å rykke vonde erfaringer inn i livet til konfidentene slik at smerte og skade vekkes til live, uten at dette har en helende virkning som kan forsvare arbeidet. Boka befinner seg helt klart i den terapeutiske tradisjonen som forutsetter at god bearbeiding er verdifullt, og jeg kan ikke se at den problematiserer dette. Og det er ingen grunn til å tvile på at

god terapeutisk eller sjelsesørgerisk bearbeiding kan være nyttig og nødvendig, men heller ikke på dette området er verden helt enkel. Det er viktig for sjelsesorgfaget at man engasjerer seg i samtalen om når det er nyttig og helbredende å gå inn i vonde erfaringer, og når det kanskje ikke er det.

HANS STIFOSS-HANSEN

Jan-Olav Henriksen & Kathrin Pabst:

Uventet og ubedt:

Paranormale erfaringer i møte med tradisjonell tro.

Universitetsforlaget 2013, 206 sider.

Dette er en fagbok om et svært intrikat – og svært aktuelt – tema. Vi inviteres inn i et tabubelagt område med store fallhøyder for den som våger seg utpå. Forfatterne skal ha stor honnør for at de tør å gå inn i dette, og det skjer åpenbart ut fra en sjelsesørgerisk hensikt, et ønske om å hjelpe folk som sliter med å bearbeide egne opplevelser de ikke tør å snakke med hvem som helst om. Man har ikke bedt om å få denne opplevelsen; den er "uventet og ubedt". Den kan ha vært veldig tydelig og kan ha hatt skjellsettende betydning i livet, men er ofte ytterst vanskelig å tyde. Som prest har jeg opplevd slike betroelser (engleopplevelser) fra folk på dødsleiet, som de gjennom et langt liv har holdt hemmelig – av redsel for å bli stemplet som "sprø". Etter menighetsforedrag om tidens åndelighet – hvor jeg av og til har åpnet opp for "klarsynthet" som et reelt fenomen – har folk stoppet igjen, og én spurte lavmælt: "Jeg ser på folk at de snart skal dø; det stemmer stadig; det er en stor byrde for meg; hva skal jeg gjøre med det?" Da jeg vikarierte som prest – bare noen måneder etter denne bokutgivelsen – gikk boka på omgang blant flere i staben på prestekontoret og var et sentralt tema under lunsjpausen.

Det er med andre ord ingen tvil om at boka har stor relevans både for ulike fagmiljøer og for folk flest. Jeg blir ikke overrasket om den blir en bestselger. Den korresponderer med sterke folkelige trender i tiden. Åndetroen og alternativbevegelsen har mange aktører på banen, som "vet" veldig godt hvordan tingen skal forklares – i detaljer – gjennom ukeblader, TV og alternativmesser (som det er 40 av i året). For kr. 5.000,- kan man i dag enkelt bestille hjelp fra den nye yrkesgruppen som kaller seg "husrensere", hvis annonser man kan finne i selveste Dagbladet. Noen tilbyr også i tillegg stykkpris på ånder som skal fjernes fra huset, varierende fra et par hundre kroner pr. ånd og oppover. Etter at man har søkt hjelp i dette markedet, med begrenset hell, hender det så at man så prøver å kontakte kirken for å få "fred" i huset – noe man som prest opplever mer og mer. TV Norges satsing på serien "Åndenes makt" har siden 2003 rullet over norske skjermer med skyhøye seertall, opp mot 500.000. Dette gjør noe med åndetroen i norsk populærkultur og folketro på 2000-tallet. Den er markant økende. Bortimot en fjerdedel av befolkningen mener at "det er mulig å få kontakt med døde mennesker" (KPK/Visendi 2007). En tredjedel sier at de tror på "religiøse undere og mirakler" (ISSP-NSD 2009). Mange ser seg om etter en tilforlataelig – "normal" – håndtering av det "paranormale", og her er kirkens rolle viktig. Boka ønsker å skape en saklig holdning til slike fenomener så man kan snakke om dette på en ordentlig måte uten å måtte risikere demonisering eller latterliggjøring. Man vil – kort sagt – gjøre det "unormale" mer normalt, mer akseptert og mindre farlig, "stikke hull på byllen" – også i kristne kretser.

Tilnærmingen til forfatterne er "nedenfra", med utgangspunkt i noen titalls menneskers ukonvensjonelle erfaringer. Vi møter kristne folk (også prester) som har erfart engler, gudsvisjoner, varme hender, helbredelse ved bønn, healing, klarsynthet, møte med avdøde og uro i hus. De er selv overrasket over å ha fått slike erfaringer, og de strever med å sette dette i sammenheng med sin tradisjonelle kristne tro. Forfatterne polemiserer gjennomgående mot en ovenfra-og-ned-holdning når det gjelder

tydningen av disse fenomen. Både kirkelig dogmatisk teologi og sekulærvitenskapelig rasjonalitet får sine pass påskrevet på grunn av den "hegemoniske fortolkningsmakt" de har utøvd, hver på sin måte. Her er det med andre ord en kritisk pekefinger ute og går, som peker i ulike retninger.

Boka reiser relevante spørsmål, kommer med spennende teser og drøfter disse, men er svært forsiktig med å gi substansielle svar. Dette er tydeligvis bevisst. Spørsmålene er viktigere enn de ferdige konklusjonene. Samtidig er man veldig tydelig på hva som er uriktige holdninger. Dette kan fungere bra overfor de fagmiljøene man vil utfordre. For den ufaglærte leser, derimot, kan det kanskje av og til virke litt frustrerende at man ikke helt får tak i hvordan forfatterne egentlig tyder paranormale opplevelser, bortsett fra at det skal være lov til å ha dem, og at de er allment menneskelige og tverrkulturelle. Kanskje kan man si at boka her har et sjangerproblem. Det kan her være instruktivt å legge merke til hvordan boka ble tatt imot i det norske alternativmiljøet. Bladet "Visjon" (nr. 4, juni 2013) gir saken stort oppslag. Nestor i denne bevegelsen, Øyvind Solum, mener å kunne se at "den norske kristenhet er i endring", når en mann fra MF, "en sentral del av Den norske kirkes høyborg", kan være så positiv. Han har et stort intervju med Henriksen, som er del av et større anlagt tema om kristendom og alternativbevegelse over 11 sider. Og lederartikkelen slår fast at Kirken "tvinges til å møte nye strømninger med større åpenhet". Men intervjueren er tydeligvis ikke helt fornøyd. De helt klare svarene uteblir, synes han; det hele blir "litt rundt og diplomatisk" (s 72). Saken er, etter min mening, at Henriksen framstår vel så profilert i dette intervjuet som han gjør i selve boka, og gir en klar og balansert vurdering av forholdet mellom kirke, nyreligiøsitet og paranormale fenomener, vel egnet for videre diskusjon og samtale.

Som leser kan man i hovedsak være enig med forfatterne i deres drøftinger, men framstillingen gir likevel en liten bismak. Av og til males Kirken i veldig dystre farger, etter undertegnedes mening. Og jeg spør om man av og til slår inn åpne dører med sitt opprop for en

radikal endring av tro og praksis fra kirkens side når det gjelder det paranormale. Man konstruerer en rekke krasse begrep for å beskrive de holdninger man vil gjendrive. Det snakkes om at kirken rommer en "erfaringsresistent teologi". Man har en "repressiv ortodoksi" som legger all vekt på "dogmets tilstrekkelighet", og som utøver den allerede omtalte "hegemoniske fortolkningsmakt". Det framstår som underlig at man også knytter denne kritikk så direkte til MF-miljøet, en institusjon som "har representert det man kan kalle en ortodoks teologi, og var i mange år relativt lite åpen for å ta inn inntrykk fra den empiriske virkelighet når det gjaldt å utvikle teologi" (s 25f). Jeg vet ikke om det her tenkes på et Hallesby-MF eller et Aalen-MF eller hva. Men det er i alle fall desidert ikke et Nome-MF han beskriver. Det kan virke som Henriksen, som MF-lærer, ønsker å gå i bresjen for å ruske opp i det som måtte være igjen av slike holdninger ved institusjonen, og å polarisere sin egen opplevelsorienterte teologi i forhold til dette. Jeg antar at forfatteren ikke har ment det på denne måten, men som leser opplever man teksten slik.

Uansett vil jeg mene at dette er unyansert, egnet til å sementere et mørkemannsbilde som fortsatt finnes ute blant folk, ikke minst blant nyreligiøse. Man undrer seg over hvem eller hvilke kirkelige miljøer som rammes av disse karakteristikkene. Man kunne her kanskje nevne enkelte lavkirkelige organisasjoner i kirkens randsone, eller man kunne gått utenfor Den Norske Kirke, f. eks. til den store mengde litteratur som utgis fra Hermon forlag basert på et svart-hvitt bilde av tidens åndelighet. Dersom hensikten var å fortelle at slike holdninger i kirken hører fortiden til, burde det vært sagt i klartekst; eventuelt burde det vært presisert hvor i dagens kirke man finner dette. Slik det nå står, rammes kirken i full bredde. Noe av forklaringen kan ligge i at ("den svært nyanserte", s 199) framstilling av Kirkens møte med nyreligiøsitetet *Gud for kvarmann: Kyrkja og den nye religiøsiteteten* av Aadnanes (2008) er lagt til grunn for framstillingen. Boka er sterkt omdiskutert og gir et gjennomgående skeivt inntrykk av hva den såkalte konservative fløy i kirken står for når det gjelder holdninger til alternativ religiøsitet; jfr.

den oppfølgende debattbok (red. Engelsviken, Olsen & Thelle) *Nye guder for hvermann? Femti år med alternativ spiritualitet* (2011). Det forundrer også at kirkens arbeid med ritual "for velsignelse av hus" ikke har fått en skikkelig omtale. Selv om prosessen ikke var slutført da boka gikk i trykken, har jo selve prosessen vist at dette er noe kirken tar seriøst. Og i de nordligste fylkene har en samisk versjon vært autorisert til bruk av kirken i flere år, med biskopen i Nord-Hålogaland som aktivt praktiserende "husrenser". Hvor intrikat dette tema er i det offentlige rom kan illustreres av TV2s nyhetsoppslag: "Heldige ånder som får besøk av biskopen!"

Noe av det beste i boka er selve presentasjonen av kasus. 17 personer (valgt ut av i alt 30) forteller sine historier. Det gir et verdifullt empirisk grunnlag, ikke til å trekke de store konklusjoner, men til å stille gode spørsmål. Det gjør da også forfatterne. Vi får en interessant drøfting av flere fremtredende samfunnsvitere og religionsfilosofers hypoteser i tilknytning til dette materialet (McGuire, Tylor, Berger). Dette er en kvalitativ studie, men kunne gjerne ha tjent på noen kvantitative sideblikk til hvordan paranormale oppfatninger kommer fram i store gallupundersøkelser, knyttet opp til generelle trender i folkereligjøsiteten, eventuelt knyttet opp til såkalt "populærkultur". Det kunne ha dannet et interessant mellomledd til de mer generelle religionsfilosofiske perspektiver. Sagt med andre ord: Man ville da kunne fått et bredere erfaringsgrunnlag for en forståelse av religion og teologi "som fortolkning av erfaring", slik det heter i programerklæringen på side 25.

Denne boka er et samarbeidsprosjekt mellom en teolog og en etnolog, og det har tydeligvis vært svært fruktbart. Etnologen Kathrin Pabst hentet inn de aktuelle kasus, og Jan-Olav Henriksen har satt dem inn i et bredere perspektiv. Det som særlig drev interessen – hos begge – var spørsmålet om hvorfor informantene var så redde for å fortelle sine historier, selv om de var fullstendig anonymisert. Boka har utvilsomt bidratt til å gi svar på det spørsmålet.

Avslutningsvis presenteres noen utfordringer for teologien, og også noen antydninger til svar, som i den form de her fremsettes, nok kan virke

noe ubeskyttet: Kirken bør legge mindre vekt på norm enn erfaring; den bør validere paranormale erfaringer, og man bør se mer etter det tverr-religiøse enn etter forskjellen mellom kristen spiritualitet og den åndelighet som finnes hos seere, healere og sjamaner. Her venter det interessante diskusjoner i tiden som ligger foran.

Forfatterne nevner også noen utfordringer som kanskje ikke er fullt så provokative, men minst like interessante: Kirken bør ta et oppgjør med negativ teologisk tolkning av folkelig religiøsitet, og må uttrykke seg slik at folk skjønner at de kan være innenfor kirken med sine paranormale opplevelser. Kirken bør drøfte om den i for stor grad er betinget av modernitetens forståelse av rasjonalitet. Og til slutt, men ikke minst: Kirken bør være med på å løse den språkløshet som preger vår tid når det gjelder å forholde seg til fenomener som sprenger tradisjonell tro og tradisjonell virkelighetsoppfatning i vår kultur.

Kanskje den afrikanske teolog Kwame Bediako har rett i at den vestlige kristenhet er fanget i opplysningstiden, og at kristendommen – for at den skal forstå seg selv – må innse at den er en primal ("føromoderne") religion hvor mennesket er omgitt av reelle åndelige vesener – og hvor Den hellige ånd er den viktigste av alle disse "ånder"? I så fall ville det bety en fornyet aktualisering av det "primale" virkelighetsbilde vi finner i Det nye testamente. Det er ingen tvil om at den foreliggende bok er egnet til å sette mange tanker i sving, tanker som det ikke har vært "lov" til å tenke på en stund. Så jeg sier takk for boka. Den er vel verd å lese.

ARILD ROMARHEIM

Anna Dalaker:

Tro – en kilde til livsmot?

Håpets mysterium når sykdom preger livet.

Efrem forlag 2012, 157 sider.

Forord av Leif Gunnar Engedal

Jeg leser dette først og fremst som en formidling av nyttig innsikt og trøst til mennesker som opplever lidelse som ikke tar slutt, kronisk sykdom eller på annen måte. Med det mener jeg ikke at målgruppen er smal; jeg opplever at teksten har overføringsverdi til erfaringer alle har. Ikke alle lever med sykdom, men de fleste er pårørende til noen, eller har utfordringer og bekymringer som ikke går over. Og jeg leser boken til Dalaker som en intens og varm formidling inn i slike situasjoner. Den er i sin sjanger mer forkynnelse og sjelesorg enn fagbok og lærebok.

Samtidig ser jeg at boken av andre lesere oppfattes og verdsettes for sine akademiske kvaliteter, for evne til å tale modig og tydelig om noen teologiske spørsmål, og til å utvikle sjelesorgfaget. Jeg kan dele den vurderingen at boken også har slike kvaliteter; her ønsker jeg å dele en forundring over at faglige og teologiske trekk ved boken blir fremhevet, når jeg ser den som en åpenbar bok til trøst. Jeg oppfatter altså ikke at Dalaker vender seg til pensumlistene i sjelesorgfaget og til seminarerne om tro og helse, men til "brukere" av ulikt slag. Men det kan jo hende at hun dermed nettopp har skrevet en bok som på uvanlig måte også har stor teoretisk verdi.

Dette kan henge sammen med at innholdet framstår som forankret i erfaring på en veldig overbevisende måte, det vil si erfaring som er åpenbart relevant, fortalt av mennesker med god refleksjonsevne, innenfor rammen av dedikert kristen livstolkning. Den teologien (og sjelesorgfagligheten) som vokser ut av dette jordsmonnet, får en sterk autentisitet; den inviterer til ettertanke mer enn motsigelse. Jeg oppfatter samtidig at det er teologiske tolkningsforslag som kan gi kjempende mennesker en følelse av takknemlighet, og lettelse over å komme ut av noen teologiske fengsler. På denne måten er det praktisk teologi i en svært positiv betydning av begrepet.

Det jeg har sett av lesninger av denne boken,

tyder altså på at det teoretiske er blitt høyt verdsett, og jeg vil tilføye at denne verdsettingen virker uavhengig av teologiske ståsteder. Dette er bare en formodning, men den kan gi et grunnlag for å reflektere over om de teologiske utfordringene i dette landskapet kan gi opphav til en god teologisk samtale. Det dreier seg om intet mindre enn det ondes problem, men i en fullstendig livsnær versjon. I forlengelsen av dette finner vi gudsbildene og hvordan vi skal tolke helse, livskvalitet og helbredelse i utfordrende livssituasjoner. Boken tar rett og slett på alvor at de fleste ikke blir kurert, selv etter tillitsfull bønn, og peker på farbare veier for et liv med dette problemet. Dette har en anmelder kalt ærlighetsteologi.

Det er klart man kunne ønske seg en utvikling av bokens teoretiske sider; det kan jo være opp til både Dalaker og andre forfattere å gjøre i fortsettelsen. Men en videre utvikling nettopp på basis av dette materialet ville ha god sjanse til å skape en fruktbar teologisk samtale. En ting er selvsagt gudsbildet, som antydes med mindre sikkerhet og mer fleksibilitet enn vanlig. Men før dette gir Dalaker en fortelling om troen som en menneskelig erfaring og en subjektiv prosess ("I ørkenen skjer det noe med øynene", s 29), som er en forutsetning for de konstruktive alternativene som gjør prosjektet verdifullt både teoretisk og praktisk – alt innenfor en dedikert kristen livstolkning for dem det gjelder. Det kan se ut som dette subjektive grepet heller styrker enn svekker den kristne identiteten hos samtalepartnere, til ettertanke for dem som måtte tenke motsatt.

"Vi skal ikke slutte å tro på under, men et under kan være så mangt. Jeg tror at vi begrenser både Gud og underet dersom underet bare handler om å bli frisk. Å leve med en kronisk sykdom og samtidig kunne være fornøyd med livet, er et stort under. Det samme er det når mennesker løfter hodet og med stolthet kan møte både sitt eget og andres blikk. Mange som lever med kroniske sykdommer, ser under både her og der" (s 124). "Guds makt er ikke først og fremst en makt i forhold til ytre omstendigheter. Som mennesker må vi leve med våre begrensninger, med konsekvensene av egne og andres valg. Vi blir utsatt for sykdom og ulykker.

Men uansett hva som skjer, er vi ikke alene" (s 79). Tonen er upolemisk, men i forhold til karismatisk helbredelsesforkynnelse er dette klar og konfronterende tale. Noen av stemmene i boka kommer fra mennesker som strever med å karre seg over fra en teologisk tolkningsmodell til en annen.

Konklusjonen er at dette er en forkynnende og sjelesørgende bok som også kan leses med stort faglig utbytte.

Til sist kan man si at boken indirekte berører et stort og viktig helsefaglig dilemma, nemlig hele problemstillingen omkring ME-sykdommen, kronisk utmattelsessyndrom og beslektede tilstander. Dette er jo en egen offentlig debatt om behandling og diagnoser, der ulike forståelser av sykdommen står nokså steilt mot hverandre. Senest fikk denne debatten en ny omdreining med rapporten om god effekt av en psykologisk basert behandling mot ME ("Lightning Process", se Br Journ of Health Psychology, 19.09.12, Reme et al). ME er en av de tilstandene som framkommer i boka som en kronisk sykdom. Og satt inn i sammenheng med ME-diskusjonen er det ikke urimelig å lese Dalaker som en tilhenger av psykologiske/mestringsorienterte innfallsvinkler også til ME. Dette er absolutt en forsvarlig og fruktbar posisjon som står til opplegget for boka. Når det nevnes her, er det fordi jeg mener at nettopp ME-debatten er en debatt som sjelesørgere og religionspsykologer kunne bidra fruktbart til, med utgangspunkt i resonnementer av den typen Dalaker presenterer i boka. Det kan hende boka så å si får virke i fred når denne diskusjonen ikke trekkes inn på en eksplisitt måte, men det kan også hende at fagfolk i feltet skulle vurdere å bidra til debatten om ME.

PS: Det er ganske irriterende at det ikke er samsvar mellom kapitteoverskriftene i boka/innholdsfortegnelsen og i litteraturlista. Det blir mye plunder å finne litteraturen.

HANS STIFOSS-HANSEN
professor på Diakonhjemmet, Oslo

William Edward Hull:

Strategic preaching:

The role of the pulpit in pastoral leadership

Chalice Press, St. Louis, 2006

William E. Hull er tidligere dekan og professor i Det nye testamente ved Samford University, Alabama. Han har vært pastor i flere baptistmenigheter i Kentucky, Louisiana og Alabama og skrevet flere bøker om ekklesiologiske emner. Den boken som her anmeldes, retter søkelyset mot forkynnelse i menighet.

William Hull spenner opp et stort lerret mellom strategisk og målrettet prekenarbeid på den ene siden, og strategisk og engasjerende lederskap på den andre siden. Dette er skissert i bokens to hovedkapitler, *strategic preaching* og *strategic leading*. Det er prekenens evne til å bevege tilhørerne til endring, og prestens mulighet til å peke ut menighetens kurs gjennom prekenen, som er i fokus. Kirken er alltid i bevegelse, samfunnet alltid i endring, og spørsmålet Hull stiller seg, er hvordan kirken kan gjøre dette til sin fordel. Prekenen skal gi et glimt av Guds rike for kirken, sier Hull, mot de mål som ikke defineres av menneskers definisjoner av suksess, men av Guds løfter og åpenbaringer. Strategisk ledelse underbygger prestens rolle som predikant, mener Hull, fordi "the pastor is a harbinger of hope" (s 164).

Hull skriver engasjerende, klokt, vidløftig og opplysende. Han går bredt ut både i sin hermeneutiske refleksjon for å finne underbyggende argument for sine teorier, og i sin presentasjon av menighetens strategiske arbeid, et arbeid som Hull mener bør være altomfattende: "Strategic preaching on Sunday requires strategic leading throughout the week" (s 112).

Bibelteksten er ufravikelig kilde til Hulls homilieetikk. Det er ut fra tekstens poeng Hull oppfordrer predikanten til å stille sine strategiske spørsmål. En strategisk preken spør ikke "Hva skal vi tenke?", "Hva skal vi tro?", "Hva skal vi føle?" eller "Hva skal vi gjøre?", men "Hvor skal vi gå?". Dette aspektet mangler i den rådende homilieetikken, påklager Hull, ved at predikanten ser på menigheten som autonome individer som skal ha sine behov dekket, framfor å se dem som *et fellesskap* som kan gi seg hen

til verden fordi Kristus har gitt sitt liv for dem. Med andre ord er ikke prekenen punktum for tekstens budskap, men impulsen som skal sette tekstens perspektiv ut i live: *"Our task is to actualize the future; God's future challenges the status quo; the Christian way to overcome entrenched power is not to exercise authoritarians' forms of control but to model a servant leadership."* (s 172)

Hull har brodd mot det stasjonære status quo, menigheten med dens prest og dens preken som ikke vil noen steder. Hvis det er slik at menigheten ikke kan ta til seg prekenens funksjon, hva den vil, må ikke presten bli overrasket om menigheten selv ikke vil noe sted, hevder Hull: *"Instead of leaving the people with a great idea or a great feeling, leave them with a great resolve: the courage to move beyond the status quo, the commitment to embody the claims of the gospel in the life of the believing community, and the confidence that God will be faithful to his promises as they venture forth in faith"* (s 82).

Men et strategisk fokus i både ekklesiologi, homilieetikk og lederskap fordrer samarbeid og forening innad i menigheten, og Hull snakker varmt om kirken som fellesskap. Det handler ikke om at presten skal få fritt spillerom og formane menigheten til å gjøre noe alene, men tvert imot skal presten med lederskapet i ryggen gi fokus på noe menighet, stab og lederskap skal gjøre sammen: *"There is no way for a pastor to lead strategically until the congregation shares with its minister a sense of mission resting squarely on the three-legged stool of purpose, context, and vision; for strategy is concerned primarily with the contextualization of mission. It inquires into the steps that an organization should take if it is to flourish in its chosen ecosystem"* (s 118).

Her kommer grunnlaget for menighetens strategiske holdning inn i bildet: hensikt, kontekst, visjon og oppdrag. Boken er full av konkrete råd og ideer til prester som vil utforme dette i sin menighet.

Hvordan man kan ta disse rådene for god fisk som norsk folkekirkeprest, må være opp til hver enkelt leser å bedømme. Hull på sin side er passe amerikansk selvsikker hva hans teorier angår, og jeg er positivt overrasket over hvor lite han tar til seg markedsøkonomiske analyser for å måle suksessfaktorer i kirkelandskapet. Hull er på ingen måte utilnærmelig svevende i sine antagelser, men jordnær og himmelvendt. Den pensjonerte baptistpastoren er heller ikke fremmed for å anbefale enhver predikant å anskaffe seg en "tilbakemeldingsgruppe" på Facebook!

Hvorvidt det prekes strategisk ledelse av menigheten i norske prekener, skal ikke drøftes her. Men det er et faktum at det er skrevet alt for lite om prekenens betydning for den strategiske ledelsen av menigheten i homilieetisk kontekst. I norsk sammenheng har de to utøvende homilier fra Skjevesland (1995) og Nordhaug (2001) kun gitt dette et begrenset fokus. Det trenger ikke være en motsetning i å forkynne evangeliet og fokusere på strategisk ledelse. William Hulls bok viser dette og kan anbefales på det sterkeste til dem som ønsker å ta dette terrenget i et nærmere øyesyn og begi seg ut på strategisk farvann for sin menighet: *"Central to the intention of Jesus was the making of disciples through the building of a cohesive fellowship in which their relationships could flourish, a purpose that lies at the heart of all strategic preaching."* (s 194)

TORSTEIN EIDEM NORDAL

Stud.theol. Det teologiske Menighetsfakultetet

Magnus Malm

KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-

Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

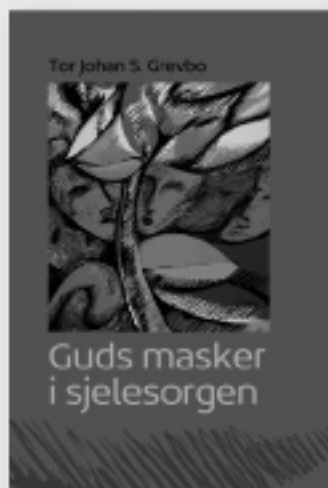
Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

www.lutherforlag.no
www.bokogmedia.no

Tor Johan S. Grevbo

GUDS MASKER I SJELESORGEN

249,-

Forfatteren gir i denne boken et meget verdifullt bidrag til den skandinaviske sjelesorglitteraturen. Teksten er teologisk grundig og innsiktsfull.

www.lutherforlag.no

Returadresse:
Luther Forlag,
Grensen 3,
0159 Oslo

luther

KIRKELIG ÅRSKALENDER 2014

149,-

Kirkelig årskalender er en klassiker! Her finner du en kombinert klassisk almanakk med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Markeringen av helgen- og merkedager gir dagene innhold med søndagen som ukens sentrum. Her finner du også en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

luther

Marian Nygård
JEG HAR JO ET GODT LIV
299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no